

'punta, estaca per al bestiar') que significa així mateix una mesura de longitud de deu peus. Que el ll. *acnuā* sigui un manlleu de l'osco-umbre és força probable ja a causa del grup *cn*, com sigui que la correspondència del ll. *annus* en ombre degué tenir la forma **acnus* i se repare que a un *soll-ennis* —conegut compost llatí de *annus*— responien en ombre *per-acni*, *sev-acni* (Walde-H. I, 24, 51).

Ara bé tant si *acnuā* era un mot indoeuropeu propi dels dialectes osco-ombres, esdevingué després mot llatí, com si es tractava d'un mot bètic d'origen no-indoeuropeu, és un supòsit gens inversemblant imaginar que, justament a causa d'aquest grup *cn*, inusitat en llatí i de mal pronunciar per llavis romans, el llatí vulgar reduís un *ACNUA* a **ACUA*, que certament fóra bona base fonètica per al nostre mot, esdevingut de primer *un' agóa* i després *una góa*. De fet el bon dialectòleg germanista Hintner ha suposat que l'al. tiro-lès *ache* 'mesura o obra de mig jornal de terra' provin-gui del ll. *acnuā* (*Zschr. f. dt. Wortforschung* XII, 257), i és clar que com a base d'aquest mot tiro-lès una base *ACUA* correspondria millor que *ACNUA*.

Hi ha dues objeccions a fer: a) en principi fóra més versemblant que *ACNUA* s'accentués en la *A* (passat que la influència de l'osco-umbre o d'un ètímon no-indoeuropeu pogués justificar una excepció accentual); b) una mesura agrària quadrada no s'acosta gaire a una mesura nàutica de longitud (tanmateix cf. el grec *ἄχεινα*), objecció tampoc concloent, perquè tals canvis de natura es donen en els noms de mesures.

2) Hi ha algun altre mot grec que s'acosta a la forma que necessitem, sense que consti l'ús com a mesura. *ἄγυια* (derivat de *ἄγω*) fou pròpiament un participi arcaic amb el sentit originari de 'l'indret pel qual hom ha passat amb vehicle o damunt animal, o n'hi ha menat un' (Walde-H. I, 22, 844), i això va donar un llatí arcaic *agēa* (Enni), amb el sentit de 'corsia o corredor que mena als bancs dels remitgers'. Es podria suposar que en el llenguatge nàutic dels romans (que coneixem tan incompletament) hagués donat per altra banda un ll. vg. *AGUA* 'part de la corsia' > 'mesura de llargada igual a aquesta part'.

3) El grec homèric *γυῖα* són '(els) membres d'un combatent', d'on en algun passatge de la *Iliada*, es parla dels *φίλα γυῖα* ('membres propis') del guerrer, que es deslloriguen («dénouent») o fatiguen en el combat.⁵ I el pas semàntic de 'una barca de dotze membres' a 'una barca de dotze gües' fóra certament concebible.

4) En grec clàssic i hellenístic *χοῦς* (o *χόος*) és una mesura conegudíssima com a equivalent del *congius* llatí, mesura de líquids (= 12 *κοτύλαι*, aproximadament 3 litres 1/4). Era més sovint masculí, però també apareix algunes vegades com a femení (en el còmic Anaxàndrides, mj. S. IV a. C., i en Nicandre de Colofó, mj. S. II a. C.). En acusatiu apareix en singular en la forma *χῶα* (tres cops en Aristòfanes, un en Eubulos), en acusatiu plural *χῶας* (altres tantes vegades en Aristòfanes, en Demòstenes etc.), o també *χῶᾶς* en singular i *χῶᾶς* en plural (sovint en Aristòtil); i més

dades en Lobeck (*Paralipomena Gramm.*, p. 234). Etimologia grega clara: de *χέω* 'aboco un líquid'. Que un *choa* amb aquest sentit vagi passar del grec al llatí és natural: *chus* nominatiu en un *Carmen de Ponderibus*, i *coa* o *choa* en algun altre text (Benoist-Goelzer). Era mesura de líquids, certament, en grec, però segons humanistes llatins (els que forniren les dades d'OPou, *ThPu.*, 28, i que ell detalla en l'epíleg de la seva obra), també s'usà com a nom d'una mesura agrària (= 1/4 d'amphoreus); i en general, pel que ja he dit abans, mai no és inversemblant que es passi (per comparació, si més no) d'un tipus de mesura a una altra.

Ara bé no manquen bones raons per creure que aquesta mesura fos especialment coneguda i sovint esmentada pels homes de mar grecs ja abans de J. C.; ells devien, en efecte, parlar-ne a cada moment, i potser més que ningú, sigui en especificar la quantitat d'aigua que calia eixugar d'una nau (bombant o a cops de sàssola), sigui comptant la quantitat de vi que solien transportar amb naus: altrament no comprendríem que s'hagués convertit en un proverbi grec dels més coneguts, per ponderar els intents de midar quantitats immesurables: allò de voler mesurar la quantitat de *χοῶς* que té l'aigua de mar.⁶ Podríem, doncs, limitar-nos a suposar que, usant-ho tant la gent de mar, se'ls ocorregué als mestres d'aixa batejar amb aquest nom de *choa* la mesura que ells donaven com a llargada d'una nau. No cal dir que el canvi de *χ* en *g* fóra ben fàcil, i que l'òmicron grec generalment dóna *ç* tancada en llatí.

En conclusió, tant la hipòtesi 1), com 2) i com 4), apareixen ben fundades i fins versemblants totes tres. Provisionalment jo diria, que la darrera sembla la més simple i versemblant de totes.

¹ Potser no a Mallorca: al Port d'Andratx em deien que ells les barques només les amiden per pams (1964). Potser en canvi ja és el mot *gúa* que figura, sense explicació, però rimant amb *crua*, *grua*, *persona nua*, *pua* etc., en el *Torc. d'Aversó* (504.7). —

² És inadmissible grafiar *gua* (*AlcM*), que es llegiria forçosament *guá*, i pl. *gues* sonaria *gés*. Cal *guha* o bé *gúa*, que és més simple i no viola la norma ortogràfica —absoluta, aquesta— de no usar la *h* més que en els mots que en tenen en llatí o grec. —

³ Jal cita un exemple de *godis* en el doc. de 1271 (ben llegit?, potser mala lectura per *gohis*). Tampoc això no correspondria a l'estat de la fonètica genovesa en el S. XIII (almenys hauria de ser llavors **góvedis*). El que podria ser potser és una ultracorreció d'una còpia més tardana, cf. les dates que admeten per a la caiguda de *-d* (en genovès!, mai fora d'allà) M-Lübke, *Rom. Grammatik* I, § 436; Bertoni, *L'It. Dial.*, § 43. —

⁴ També en Columella, St. Isidor i una inscripció de Jaén. D'això dedueix Holder que era pròpiament un mot i mesura bètics; i hom ha pensat (Dottin), si seria cèltic; Weisgerber, *Spr. d. Festlandkeltz.*, 50, ho nega. Walde-H. i Pok., *IEW*, 5.7f., creuen trobar-li un enllaç indoeuropeu, per cert una mica vague i força insegur (relació amb